

OBČANSKÁ KNIHOVNA
SVAZEK
1.

Dr. BOHUMIL BAXA:

REPUBLIKA.

TŘETÍ, NEZMĚNĚNÉ VYDÁNÍ.

1924.

VYDÁNO

PÉČÍ MINISTERSTVA

ŠKOLSTVÍ A NÁRODNÍ OSVĚTY

VE STÁTNÍM NAKLADATELSTVÍ V PRAZE.

I.

• Státní převrat z 28. října 1918; jeho podstata a význam.

Den 28. října 1918 zůstane navždy zapsán zlatými písmenami v dějinách národa českého. Toho dne dokonáno bylo politické osvobození českého národa, toho dne Český stát, který tlakem dynastie habsburské a lotrinské klesl s původní své samostatnosti na pouhé korunní země monarchie rakousko-uherské, nastoupil rozšířen o Slovensko novou dráhu samostatného státního života, toho dne ustaven byl samostatný Československý stát.

Již dlouho před touto světovou válkou bylo jednomyslným přesvědčením všech vážných myslitelů, že bývalá monarchie rakousko-uherská není schopna života. Monarchie tato, k jejímuž založení položili před čtyřmi sty lety základ naši předkové zvolivše Ferdinanda, arciknížete rakouského, králem českým, nesplnila nikdy naděje národů neněmeckých a nemaďarských. Ještě Palacký a Havlíček domnívali

se v ní viděti jakousi přirozenou záštitu všech národů, kteří sami o sobě nemohou založiti vlastní útvar státní, a jen takto ve spolku s ostatními národy monarchii tuto obývajícimi mohou najíti přirozené podmínky své existence i svého národního, politického i kulturního rozvoje. Avšak již po prvním opojení ústavním v roce 1848 bylo jasno, že monarchie rakouská takovýto úkol plniti nehodlá a nechce. Místo toho, aby byla přirozenou záštitou všem národům ji obývajícím, stala se tato monarchie výhradnou doménou Němců a později i Maďarů, kteří udržovali své panství jen bezohledným utlačováním a vykořisťováním národů neněmeckých a nemaďarských. A rovněž politických práv národům se nedostalo. Zde se nevládlo z vůle národů, nýbrž jen „z boží milosti“; panovník vládl jen podle jména ústavně, ve skutečnosti však neobmezeně, a politických práv se dostávalo pouze Němcům a Maďarům. Ostatní národové nebyli státními občany, nýbrž jen poddanými, kteří platili jen daň z krve a z majetku a pomáhali takto udržovati stát jen proto, aby on je mohl tím spíše utiskovati.

Tento nezdravý stav nebylo lze na dlouhou dobu držeti. Národové neněmečtí a nemaďarští dospěli k nezvratnému přesvědčení, že v této monarchii nemohou dosáhnouti zdárného rozvoje ani po stránce národní, ani hospodářské, ani politické, ani kulturní. Tato monarchie veškeren jejich vývoj jen dusila. Bylo očividno, že tito národové musí jíti ven z ní, ač chtějí-li vůbec žíti. Monarchie rakousko-uherská stala se jim hniječím tělesem, které otravovalo zdravý vzduch, přítěží, kterou oni musili odhoditi. Pro ně byla monarchie jen mrtvolou, a stačil jen mocný otřes, aby se rozpadla v ssutiny.

Tento otřes se také dostavil. Způsobila jej světová válka. Hned po vypuknutí této války bylo všem národům neněmeckým a nemaďarským kromě Poláků jasno, že místo jejich je nikoli na straně Rakouska a spojených jeho biřiců, nýbrž na straně Dohody. Ostatně Rakousko a Německo svým jednáním za války samy se staraly o to a samy přispěly k tomu, že i ti nejnetečnejší musili prohlédnouti. Ústřední mocnosti usilovaly o utužení samovlády a imperialismu a souběžně s tím o porobení národů, Dohoda bojovala o osvobození národů; ústřední mocnosti opíraly se o zásadu moci, Dohoda o zásadu práva. Tu národu českému byla volba mezi těmito dvěma zásadami dána sama sebou. Pro jeho právní přesvědčení přestalo Rakousko existovati, ještě než válka byla rozhodnuta, vědomí příslušnosti k svazku monarchie rakousko-uherské bylo pochováno ještě před rozpadnutím se monarchie. Revoluce byla v myslích českého národa hotova, dříve než ve skutečnosti nastala.

Přišel den 28. října 1918. Na zříceninách starého Rakouska vznikl vedle jiných států národních stát Československý. Samostatný stát Československý byl ustaven a vznikl prohlášením Národního výboru jakožto representanta lidu československého, že stát Československý vstoupil v život. Byl to převrat státní, skutečná revoluce, kterou byl ustaven stát náš neboť znamenalo to přervání všech dosavadních svazků právních s monarchií rakousko-uherskou, zrušení existujícího řádu právního a státního. Ale tato revoluce, tento převrat státní byly nutny, ačli stát Československý vůbec mohl vstoupiti v život. Té zkušenosti nabyl český národ za područí rakouského, že právní cestou, na podkladě rakouských

ústav, jež nikdy neuznal, své národní a politické samostatnosti nedosáhne nikdy. Jen na troskách Rakouska mohl vzniknouti stát Český. To bylo souhlasným přesvědčením celého národa, to vžilo se v srdce a stalo se duševním majetkem všech Čechů. Proto tato revoluce byla naprosto odůvodněna a ospravedlněna. Byl to tedy projev souhlasné vůle národa, výraz všeobecného přesvědčení národního, které ustavily samostatný stát Československý. Stát Český jest uskutečnění dlouholetých tužeb a snah českého národa.

Náš národ nikdy zapomenouti nesměl, a také nezapomněl, že rod habsburský dostal se na trůn český jen svobodnou volbou stavů českých, jako tehdejších zástupců národa. Proto jakákoli změna právního poměru mezi panujícím rodem a národem českým mohla nastati jen vzájemnou úmluvou národa s dynastií. Ale kdo tento právní poměr neustále a přímo soustavně porušoval? Když národ český povolal na trůn Habsburky, byli jsme národem svobodným, měli jsme samostatný svůj stát. A čím jsme byli před říjnovým převratem roku 1918? Stali jsme se národem nesvobodným, porobeným, a stát náš původně samostatný klesl na pouhou korunní zemi, ba bezmála na pouhou provincii státu předlitavského. Kdo zavínil tento stav? Jen a jen Habsburkové. Ti dovedli těžiti z naší mravní rozháranosti, dovedli chytře využití sporů mezi jednotlivými třídami národa spory ty sami uměle živili a rozdmýchovali a takto proti právu, neustálými státními převraty, upevňovali svoji moc a naši státní samostatnost soustavně ničili. Celé panování Habsburků a Lotrinků od roku 1526 až do roku 1918 není ničím jiným než řadou neustálých státních pře-

vratů, stálých revolucí (oktrojirek atd.), jimiž ubíjeli naše právní vědomí a otupovali cit a smysl pro právo.

Náš národ z toho důvodu věru měl účtovat s dynastií a také s ní po zásluze súčtoval a súčtovati musil, ačli naše právní vědomí nemělo býti vůbec zničeno. Súčtoval s ní převratem z 28. října 1918. Monarchie rakousko-uherská zmizela z řad států evropských.

Od říjnového převratu — a v tom spočívá pravý jeho význam — jsme státem svobodným. Všechna pouta, všechny závazky, jež nás vázaly k dynastií a k bývalé monarchii, hrázem padly; my setřásli jsme ty okovy poroby, jež déle tří set let nás svíraly a překážely nám ve zdárném našem vývoji a rozvoji. Dnes nemáme nijakého pána nad sebou, dnes jsme národem svobodným a sami rozhodujeme o svých záležitostech. Národ československý jest národem svrchovaným, který s ostatními svobodnými národy může volně vcházeti ve spolky a uzavíratí smlouvy a vstupuje nyní do společenství svobodných národů jako člen naprosto rovnoprávný. Dnes rozhoduje o veškerých jeho záležitostech jen svobodná jeho vůle, a není tu nikoho, kdo by jeho vůli mohl klásti nějaké meze. Jeho vůle jest nejvyšším zákonem v celé oblasti státu Československého. Dnes národ sám jest výhradním pramenem a zřídlem moci státní, od něho veškera moc ve státu vychází a k němu opět jako k svému základu se vrací; vláda ve státu vykonává se pouze jménem národa. Máme vládu národní v pravém slova smyslu.

Národ sám rozhoduje o veškerých záležitostech státních a přirozeně také o státní formě našeho mladého státu, t. j. jaký způsob vlády bude v našem

státu ustaven. Národ se rozhodl pro republiku. Nestalo se tak arci všeobecným hlasováním lidovým. O republice jako formě státní našeho státu bylo v podstatě rozhodnuto v Paříži, a naši delegáti ji vlastně z Paříže přinesli. Avšak to na věci nemění celkem ničeho. Není přece o tom nejmenší pochybnosti, že všeobecné hlasování bylo by rozhodlo pro republiku. Ostatně národ přijal zprávu našich pařížských delegátů, že přinášejí jemu republiku, jako věc naprosto samozřejmou, a také proti tomu nijaký hlas v národě se neozval. Lze tedy vším právem tvrditi, že republika jako forma státu Československého jest ustavena všeobecným míněním národa, byť i mínění toto bylo projeveno nikoli výslovným hlasováním lidovým, nýbrž jen všeobecným souhlasem.

II.

Republika jako forma státní.

1. Pojem a podstata republiky.

Formou státní neb také útvarem státním nazýváme všeobecně způsob vlády v určitém státu, t. j. při kterém činiteli či orgánu státním jest soustředěna moc státní. Stát zajisté není ničím životným, co bychom mohli viděti nebo hmatati, stát jest pouze osobnost myšlená, která žije jen v našich představách, ale skutečné podstaty nemá. V tom stát se neliší nikterak od jiných jednot svazových. Stát jako osobnost pouze myšlená nemůže bezprostředně jednati, nýbrž potřebuje vždy určitých osob fysických, kteří jménem státu jednají. Takovéto osoby fysické, které jménem státu jednají a jichž projevy platí za projev vůle státu, nazýváme orgány státními. V kaž-

dém státu musí pak býti nějaký orgán nejvyšší, bez něhož by stát nemohl existovati, nýbrž upadl by v naprostou nečinnost. Tento nejvyšší orgán státní uvádí veškeren život ve státu v pohyb a jej v pohybu udržuje; jemu přísluší ve sporných otázkách nejvyšší moc rozhodčí, bez jeho souhlasu jest jakákoli změna právního a státního řádu ve státu vyloučena; v něm jest jaksi ztělesněna veškera moc státní.

Tímto nejvyšším orgánem jest v republice národ, v monarchii panovník. Jest tedy republika ten útvar státní, kde nejvyšším orgánem ve státu jest národ sám. Národ jest zde vlastním představitelem a zdrojem veškery moci státní, národ sám jest nejvyšším a konečným rozhodčím všech záležitostí státních. Kdežto v monarchii jest nositelem moci státní a nejvyšším orgánem panovník, v republice jest to národ, v jehož rukách spočívá veškerá moc ve státu. Ovšem není to národ složený snad z několika jedinců neb pouze z některých tříd neb vrstev obyvatelstva, nýbrž národ či lid ve svém souhrnu, lid organisovaný na podkladě nejširším, lid složený ze všech vrstev a ze všech tříd národa. To jest pravé či moderní pojetí republiky, republiky jako vlády lidu, republiky demokratické.

Starší doby znaly také republiky jako protivy monarchie, ale nebyly to vždycky republiky demokratické. Víme na př., že v Itálii ve středověku i v novém věku bylo mnoho republik, ale to nebyly republiky demokratické, nýbrž republiky třídní, kde pouze určitá třída obyvatelstva vykonávala veškeru moc ve státu, kde pouze panující třída obyvatelstva tvořila aktivní či plnoprávné občany státní a byla národem v politickém slova smyslu, kdežto ostatní třídy, jež tvořily valnou většinu obyvatelstva, byly

politicky naprosto bezprávný. Tak na př. v republice benátské, jež vzala za své teprve koncem 18. století, vykonávalo veškeru vládu ve státu pouze několik rodin šlechtických; ostatní vrstvy obyvatelstva byly z jakéhokoli spoluúčastenství na výkonu moci státní vyloučeny. V takovýchto třídních republikách nebyl to tedy národ ve svém souhrnu, který moc státní vykonával, takovéto republiky nebyly republikami demokratickými. Pravá republika demokratická, tak jak my ji dnes pojmáme, či republika moderní, jest dílem dlouhého historického vývoje.

2. Vývoj moderní republiky demokratické.

Základ moderní republiky demokratické a vůbec moderní demokracie byl položen počátkem nového věku reformací. Reformace postavila totiž v otázce výkladu bible proti autoritě církve autoritu svobodného rozumu, ona osvobodila ducha lidského od tísnícího jha církve. Zásadou, že každý věřící má právo vykládati bibli, bylo dosaženo vymoženosti dvojí: jednak byl dán náležitý obsah pojmu svobody rozumu lidského, jednak tím, že každému věřícímu bylo toto právo přiručeno, myšlenka rovnosti lidské nabývala jasnějších obrysů. To ovšem platilo především jen v otázkách čistě náboženských. Ale život náboženský měl tehdy tak značný vliv na veškeren duchovní život národů, že myšlenky náboženské se takřka mimoděk přenášely a ujímaly i v životě politickém. A myšlenka svobodného rozumu a rovnosti lidské vzniklé na půdě církevní zapustily silné kořeny i v životě veřejném. Nestalo se tak však

v Německu, kde luteranism utonul v pojetí zemské církve státní, ani ve Švýcařích, kde kalvinism vyvrcholil v theokracii s formami aristokratickými, nýbrž v Anglii. Zde to opět nebyla státní církev anglikánská, nýbrž náboženské sekty, zvané kongregacionalisté neb později independenti, kteří demokratickou myšlenku vzbuzenou německou reformací v pojetí t. zv. církevní obce (covenant) prohloubili a zdokonalili davše jí také náležitý obsah.

Podle učení těchto sektářů vzniká prý církevní obec svobodnou smlouvou lidu přímo s bohem; zde lid sám uzavírá smlouvu s bohem bez prostřednictví jakékoli osoby třetí (knížete), a na základě této smlouvy se lid sám spravuje. Tím dán byl základ dvěma stěžejním zásadám. V představě, že lid sám bez jakéhokoli prostředníka uzavírá smlouvu s bohem, kotví myšlenka rovnosti všech občanů, členů této obce církevní; v představě pak, že touto smlouvou vzniká obec církevní, tkví myšlenka, že lid sám má právo svobodnou smlouvou se ustavit, myšlenka svrchovanosti lidu či národa.

Myšlenky tyto uplatnily se také v politickém životě. V Anglii samotné vtěleny byly tyto zásady za Prvé revoluce (r. 1649) v osnovu ústavy republikánské, zv. Agreement of the People (smlouva národa), v době diktatury Cromwellovy. Osnova tato se však zákonem nestala, a zásady jí hlášané nebyly provedeny. Zato však byly v plné míře provedeny v Americe. Již v první polovici 17. století kongregacionalističtí poutníci (počtem 41), když odcházeli na půdu Nového světa, aby tu založili nový stát — New-Plymouth — uzavřeli na lodi dne 11. listopadu r. 1620 a podepsali smlouvu, ve které prohlašují, že chtějí založiti ke slávě boží, k šíření křesťanské víry

a ke cti krále a vlasti kolonii. Touto smlouvou si navzájem slibují, že spojují se v jedno politické a občanské těleso, že budou vydávati na udržování dobrého pořádku a na dosažení cíle sobě vytknutého zákony, budou ustanovovati úředníky, jimž se také podrobí. Tato smlouva stala se pak vzorem ostatním smlouvám, jež uzavírali mezi sebou další kolonisté angličti.

Všechny tyto smlouvy mají určité společné základní myšlenky, na nichž jest vybudována moderní demokracie. Jest to předem pojetí, že stát a vůbec vláda vznikají smlouvou, již národ či lid sám mezi sebou uzavírá. Ježto pak jest to národ sám, který smlouvu uzavírá, vyplývá z toho důsledek, že národu přísluší nejvyšší moc v tomto společenství státním. a že všechny úřady a všechny orgány, jež vykonávají jakoukoli moc ve státu, odvozuji ji z vůle lidu. Národ ustavuje společenství státní, on sám dává ústavu, on určuje pravomoc jednotlivých orgánů státních, jichž moc zůstává však stále podřízena moci národa. Lid sám ve svém souhrnu jest tu tedy nejvyšším orgánem tohoto společenství státního, jemu přísluší výhradně t. zv. moc ústavodárná, on určuje, kdo jménem jeho vykonává vládu, on ustavuje sbory zákonodárné a přiděluje jim příslušnou pravomoc. Proto pravomoc takovýchto sborů zákonodárných není neobmezena, ony jsou neustále vázány ústavou a pouze v rámci a mezích dané ústavy mohou vydávati zákony. Měnití ústavu samotnou nepřisluší však sborům zákonodárným, poněvadž ústava jest nad nimi, nýbrž pouze tomu, kdo ústavu dal, kdo jest nejvyšším orgánem ve státu a tím jest národ či lid sám. Na základě toho začíná se lišiti mezi t. zv. mocí ústavodárnou, kde přísluší právo dávati

a měnití ústavu, a mocí zákonodárnou, která se na základě ústavy usnáší na potřebných zákonech. Moc ústavodárná náleží pouze národu, moc zákonodárná pak sborům zákonodárným. Lid jest tu nejvyšším rozhodčím veškerých záležitostí státních, z jeho rozhodnutí odvolati se nelze k nikomu; lid jest tu svrchovaným pánem. Taktó tedy pevně zakotvila myšlenka svrchovanosti národa.

Právě tak, jako národu jako celku přísluší úplná svrchovanost, i jednotliví občané jako členové tohoto svrchovaného celku, mají určitá práva, na něž musí bráti náležitý zřetel i sama státní moc. Myšlenka náboženské svobody, či spíše řečeno svobody svědomí, jež v těchto smlouvách byla prohlášena, dala vzkličiti pojetí, že nejen svědomí člověko jest svobodno, nýbrž že i člověk sám rodí se svobodem. Začalo se ujímati přesvědčení, že každý člověk má určitá práva, jež plynou přímo z přirozenosti lidské, že práva tato jsou nezadatelná a nezcizitelná, že člověk se jich ani platně vzdáti nemůže. Tak se vytvořila myšlenka o přirozených či základních právech lidských. Jádrem těchto přirozených práv lidských jest předem svoboda, jež se formuluje jako volnost činiti vše, co nepřičí se zájmům celku a neškodí ostatním jednotlivcům; tato svoboda může býti obmezena jen zákonem. Dále jest rovnost všech občanů státních před zákonem, jež spočívá v odstranění všech stavovských rozdílů. Sem patří rovněž osobní bezpečnost, jež poskytuje ochranu proti jakémukoli nezákonnému zatčení, soukromé vlastnictví a možnost vzepříti se jakémukoli bezprávnému útisku atd.

Tato přirozená či nezadatelná práva lidská byla skutečně také v Americe pojata do ústavy a za revo-

luce francouzské byla zaručena světoznámým prohlášením práv člověka a občana z 26. srpna 1789 a pojata pak do první t. zv. revoluční ústavy francouzské z 3. září 1791. Pojetí o přirozených či nezadatelných právech lidských byla tak mocná, že práva tato byla převzata i ústavami monarchistických států evropských — vyjímajíc Anglii — a stala se známými jménem, t. zv. základních práv občanů státních.

Takto tedy na půdě Nového světa pevně zakotvila idea, moderní republiky demokratické a jest dnes přejímána Starým světem.

3. Podstata moderní republiky demokratické.

Stěžejní zásadou dnešní republiky jest svrchovanost národa. Národ zorganizovaný ve státní celek jest tu vlastním držitelem a nositelem veškeré moci státní, on dává ústavu, on ustavuje vládu a rozhoduje o celém státním řádu, jeho vůle jest nejvyšším zákonem státním. Nikdo v republice nemůže vykonávat moc, která by výslovně neprýštila ze svrchovanosti lidu a nebyla odvozena z moci národa. Národ sám rozhoduje tu pak volně a svobodně o veškerých záležitostech státních, není nijakého činitele ve státu, který by vůli národa mohl klásti nějaké meze. Národ jest naprosto svobodným, svrchovaným vládcem. Proto také pravíme, že republika jest státem svobodným.

Z pojmu a podstaty moderní republiky jako republiky demokratické plynou však další důsledky. Pravá demokracie nutně s sebou přináší, že státní moc přísluší lidu v celém souhrnu. Moc státní, jejíž

nositelem jest národ, jest vykonávána veškerým občanstvem státním. Není tu nijakých privilegovaných tříd. Každý zletilý a svéprávný občan státní bez rozdílu stavu, povolání, vyznání a pohlaví má stejný nárok na účastenství ve výkonu moci státní. V tomto směru není a ani nemůže býti nijakého nadprávi ani nijaké méněcennosti. Všichni členové státu jsou plnoprávními či aktivními občany státními, není vládnoucích ani ovládaných; každý má stejné právo spolurozhodovati o záležitostech státních.

Pravá demokracie vylučuje jakoukoli vládu třídní. Co jest vlastně vláda třídní? Vláda třídní znamená vládu jedné třídy obyvatelstva nad druhou neb ostatními třídami. Takováto vláda předpokládá ovšem jednu třídu jako vládnoucí, druhou neb ostatní třídy jako ovládané. Tu pak zajisté pouze třída vládnoucí rozhoduje o záležitostech státních, jen vládnoucí třída vykonává moc ve státu, ostatním třídám nevládnoucím či lépe řečeno ovládaným nepřísluší pak buď vůbec nijaký vliv na správu a vládu, aneb vliv velmi nepatrný. Třída vládnoucí objevuje se tu jako třída privilegovaná, obdařená a nadaná určitými nadprávi, kdežto ostatní třídy ovládané jsou oproti ní třídami méněcennými. Tu pak pravými občany státními jsou pouze příslušníci třídy panující, kdežto příslušníci ostatních tříd nejsou v podstatě státními občany, nýbrž jen státními poddanými. To se však přičí povaze a podstatě pravé demokracie. Pravá demokracie nezná poddané státní, ona zná jen státní občany. Důsledkem toho vláda třídní není vládou demokratickou. Slyšíme sice tu a tam něco o republice třídní, ale nemůže to býti bráno vážně. Republika třídní jest pouze prázdné heslo bez skutečného vnitřního obsahu, heslo, jež mohou hlásati

jen ti, kdož zneuznávají pravou podstatu republiky demokratické, a které jest vypočteno na klamání lidí postrádajících náležitě soudnosti. Republika třídní jest jen heslem, a to heslem mnohdy velmi nebezpečným, neboť heslo si každý může vyložit podle své mozkové konstituce, t. j., jak tomu sám nejlépe rozumí. Tu pak každé heslo připouští tolik výkladů, kolik lidí o něm uvažuje, či spíše řečeno, neuvažuje. Pravá demokracie vylučuje jakoukoli vládu třídní, moderní republika nemůže být republikou třídní, nýbrž pouze republikou demokratickou, ve které každý občan státní jest vedle svých schopností povolán spolupřihodovati o záležitostech státních.

V moderní republice demokratické svrchovaný národ sám dává ústavu, sám rozhoduje o vládě. Ve svém souhrnu však sám vlády nevykonává, nýbrž pověřuje tímto úkolem muže, jimž věnuje svou důvěru. Ve výběru těchto mužů, jakožto i všech, kdož jménem národa vykonávají jakoukoli činnost neb jakýkoliv úřad, nemůže a nesmí nikdy rozhodovati příslušenství k určité třídě neb k určitému stavu. Zde musí rozhodovati pouze a výhradně osobní schopnosti. Národ pověřuje svojí důvěrou muže, jež pokládá k dotčenému úřadu za nejschopnější a za nejlepší. Pouze toto hledisko musí rozhodovati při ustanovování a dosazování zástupců a zřízců národa, ostatní hlediska musí ustoupiti do pozadí. Jinými slovy: vláda v moderní republice demokratické jest vládou nejlepších mužů národa.

Avšak vláda v republice musí být nejen vládou mužů nejlepších, nýbrž i vládou vpravdě lidovou. O lidové vládě lze však mluvit jen tehdy, když jest ustanovována lidem a opírá se o vůli lidu, a dále, když vládne skutečně v zájmu a k prospěchu celého

národa. Zájem celého národa musí být nejvyšším vodítkem vlády. Vláda lidová musí být stále proniknuta přesvědčením, že jest dosazena národem jakožto souhrnem všech státních občanů a že jest povinna vykonávati svou moc se zřetelem na všechny členy státu bez rozdílu stavu, povolání a vyznání. Proto každá vláda bedlivě si musí hledět smýšlení lidu a všimati si jeho potřeb.

Bylo řečeno již výše, že v moderní republice demokratické nejvyšším orgánem ve státu a vlastním nositelem veškeré moci státní jest národ sám. Avšak národ v moderní společnosti lidské nelze si představit jako celek složený ze samých jedinců bez jakéhokoliv užšího pojítka; nelze si mysliti, že by národ skutečně mohl a dovedl vykonávati moc státní bez jakési nižší organizace. Také skutečně není ani možno, aby občané státní vykonávali účastenství na výkonu moci státní jako jedinci, kteří by k sobě navzájem nijakými bližšími úvazky nebyli poutáni. Jako každý člověk, chce-li dosáhnouti nějakého účelu, se který sám o sobě není, sdružuje se v určitá sdružení, aby takto spojenou silou docílil, čeho jako jednotlivec dosáhnouti nemohl, tak i ve veřejném životě občané státní k plnění svých úkolů a k dosažení moci ve státu se sdružují ve sdružení a se organizují. Takováto sdružení nazýváme politickými organizacemi neb politickými stranami. Politické strany mají ve svobodném státu pro veřejný život nesmírnou důležitost; bez politických stran by moderní demokracie nebyla snad ani myslitelná.

Co jest to politická strana? Odpověď na tuto otázku není tak lehká. Každý sice ve svém nitru odpoví tu jaksi tuší, ale přesně ji vyslovit jest dosti

obtížno. Celkem můžeme vymeziti politickou stranu jako dobrovolné sdružení občanů státních, jichž vzájemným pojitkem jest stejné neb aspoň obdobné nazírání na stát a na jeho úkoly. Sdružení toto jest dobrovolné, nikoli nucené. Ovšem právě z té skutečnosti, že členství jest jen dobrovolné, plyne, že úvazky politické, ježto vyplývají ze svobodného rozhodnutí, jsou mocnější než kterékoli členství nucené. Společné neb aspoň obdobné nazírání na stát a na jeho úkoly, jež jest tu pojitkem příslušenství k takovému sdružení, jest uloženo v písemnou formu, kterou nazýváme politickým programem. Politický program jest dědicem politických stran.

Každá politická strana usiluje o to, aby nabyla moci ve státu, aby se, jak říkáme, dostala k vládnímu veslu. Která politická strana se o to nesnaží, jest již předem mrtva a neznamená v životě veřejném pranic. Politický život není v podstatě nic jiného než boj politických stran o stát. Proto politické strany ve svobodném státu jsou činitelem velmi důležitým. Každý občan státní, který se chce uplatniti v životě veřejném a domoci se vlivu na výkon moci státní, může tak činiti jen politickou stranou; jako jedinec bez politické organisace postrádá pro život veřejný takřka ceny. Politické strany jsou takto prostředkem, jímž občané státní se mohou domoci politického vlivu v životě státním.

Významu politických stran pro život státní nelze podceňovati. Ony jsou hybnou silou veškerého života veřejného, ony jsou oněmi mohutnými podstátními organisacemi, jichž nijaká ústava, nijaký zákon státní nevyvolává v život. Politické strany povstaly ze skutečné praktické potřeby, vznikly samovolným hnutím lidovým bez pomoci zákonů,

ba mnohdy přímo proti vůli zákonodárce. Není zákona státního, který by upravoval vnitřní poměry politických stran, který by chtěl vyvolávati politické organisace na základě nějakého politického programu. Politické strany vznikly nikoli hnutím se shora, nýbrž zdola, z lidu. A toto hnutí z lidu jest tak mocné, že ani v monarchiích vlády sebe silnější nebyly s to, aby takoveto hnutí politické zdolaly. Historie politických stran v Německu a v bývalé monarchii rakousko-uherské podává toho nejpádňější doklady. Právě existence politických stran, jejich působení a vlivu jest důkazem mohutné organizační síly lidové, která nečerpá svůj zdroj v nějakém zákoně a neopírá se o nějakou moc státní, nýbrž vyvírá z nevyčerpatelné studnice, kterou nazýváme síla národa. Proto každá politická strana v určitém národě, byť se i ustavila po vzoru politické strany v jiném národě a po případě i přejala část jejího programu nebo snad dokonce i celý její program, má určitý i třebaš nechtěný národní ráz, a odlišnost národní povahy zračí se v ní zcela jasně, byť i se sebe více snažila tuto odlišnost se sebe setřítí.

Politické strany jsou podstátní, mimoústavní a mimozákonné organisace a instituce, kterými probíhá veřejný život v určitém státu. V moderní republice demokratické význam jejich stoupá měrou tím větší, ježto v nich krystalisuje se život státní a ony stávají se dokonce i výhradními regulátory veškerého veřejného života. Politický život a politická činnost jsou tu možny jen v politické straně.

Avšak politické strany mají také určité stinné stránky, jichž nesluší nikdy přehlížeti. Bylo řečeno výše, že ony jsou prostředkem, a to výhradním, kterým občané státní se mohou domoci vlivu na

správu státní. To jest zjev naprosto zdravý. Ale nezdravý zjev jest tu, když politické strany přestávají býti prostředkem a stávají se samy sobě účelem. Tu příslušenství k určité straně politické přestává míti jakési vyšší hledisko, strana stává se něčím soběstačným, samospasitelným. A důsledek toho jest tak zv. hypertrofie stran, či česky řečeno, upřílišněné stranictví. Tu každý občan státní začíná se posuzovati nikoli podle své mravní jakosti a podle svých osobních schopností, nýbrž podle toho, k jaké politické straně náleží. Příslušenství k politické straně není již výsledek rozumových úvah o ceně a váze politického programu, nýbrž jakýmsi druhem náboženství. Avšak toto upřílišněné stranictví může jíti dokonce ještě dále. Oproti nejprimitivnějším pravdám právním i sociálním, že celek sluší vždy odlišovati od jednotlivce a jednotlivce od celku, čítají se chyby a poklesky příslušníka určité strany na vrub strany samé. Tu pak strana mnohdy z obavy, „aby se to ven nevyneslo,“ a aby za chybu svého příslušníka nepykala sama, snaží se tuto chybu ve svém lůně utajiti, místo aby takového příslušníka ze svého středu vyloučila. To však vede pak již k demoralisaci uvnitř strany a k mravnímu úpadku strany samé. Konečně toto upřílišněné stranictví mimoděk přináší s sebou, že zájem celého národa se posuzuje zorným úhlem strany samotné, a zájem strany se pokládá za zájem národa; prospěch strany a národa se tu ztotožňuje. Tu pak druhé strany politické se pokládají za něco naprosto zbytečného, což, dostane-li se strana k veslu vládnímu, přináší s sebou mnohdy i utiskování stran druhých. To vše jsou zjevy naprosto nezdravé, proti nimž jediným lékem jest politická snášelivost

a vysoká mravní úroveň národa a jeho politická vyspělost.

Svrchovanost národa a pravá vláda demokratická vyvrcholující ve skutečnosti, že každý státní občan má stejný nárok na spoluúčastenství ve výkonu moci státní, přináší s sebou jako nutný důsledek, že jakákoli zvůle, ať již jednotlivce, ať určitého sboru, ať určité třídy jest vyloučena. Veškera moc ve státu a vůbec celý život veřejný jsou upraveny zákony, t. j. právními pravidly závaznými pro jednání lidská. Zákony zaručují volnost státního občana uplatniti se v životě veřejném, zákony zamezují jakékoli zneužití moci veřejné, ať se to děje se strany jednotlivce neb snad celého sboru. Zákony musí tedy podávati záruky pravé vlády demokratické. Tato pravá demokracie může tu však býti jen tehdy, když veškera moc ve státu není soustředěna v jedněch rukách, nýbrž dělí se mezi jednotlivé orgány státní, z nichž každý má přidělen určitý obor státní moci. Je-li totiž veškera moc ve státu soustředěna pouze v jedněch rukách, vzniká tu zajisté nebezpečí, že by této přílišné moci mohlo býti v neprosných státu a občanů státních zneužito. Účinný prostředek proti tomu jest dělba moci ve státu. Takovýmto způsobem může jeden orgán státní v oboru své pravomoci kontrolovati orgán druhý, čímž vzniká vzájemná kontrola orgánů státních. Této vzájemné kontroly jest nezbytně třeba. Jest zajisté záhodno, aby hlava moci výkonné byla ve své činnosti kontrolována sbory zastupitelskými, které vykonávají moc zákonodárnou, a na druhé straně nebylo by správně nechat i sbory zákonodárné bez dohledu. Takto tedy vzájemnou kontrolou orgánů státních zamezuje se jakékoli zneužití moci státní a zjednává

se rovnováha moci, bez které spořádané správy a vlády státní nelze si vůbec mysliti.

Ovšem spořádaná správa státní nezjednává se pouze zákony. Veškeren život veřejný ve státu nespřavuje se jen zákony. Zákony na všechno nestačí. Také nelze si představit správu státní, která by řízena byla jen zákony, takže by v podstatě neznamenala nic jiného než výkon zákonů. Jsou určité obory správy veřejné, kde nevystačí se tím, že se prostě vykonávají zákony. Vezměme, na př. obor správy zahraniční; lze politiku zahraniční vésti pouze vykonáváním státních zákonů? Rovněž tak jest tomu v onom oboru správy vnitřní, kterou nazýváme vládou v pravém slova smyslu. Lze i tu pouze vykonávati zákony? Zajisté nikoli. Zde uplatňuje se právě vedoucí duch, zde osobní zdatnosti jest ponecháno široké pole, zde iniciativa a vůle toho, kdo jest pověřen vedením dotčeného oboru, hraje značnou roli. Tato iniciativa a volní činnost nezjednává se však plněním zákonů, nýbrž osobním nadáním a schopností dotčeného orgánu. Ježto pak tu nejde jen o výkon zákonů, nevystačí se také jen se zodpovědností právní či zákonnou. Zde jest nutna také zodpovědnost mravní, která právě v těchto oborech, kde volní činnosti orgánu jest ponecháno široké pole, zodpovědnost právní dokonce i zcela zastiňuje. Vedle zodpovědnosti zákonné, která jest upravena zákonem, jest tedy velmi důležitá i zodpovědnost mravní, kterou však nijakým zákonem upravití a vymeziti nelze. Tato zodpovědnost mravní jest upravována vědomím mravní zodpovědnosti dotčených orgánů státních.

Jako se u zodpovědných a vedoucích orgánů státních nevystačí pouze s právní či zákonnou zod-

povědností, tak i ve veřejném životě se nevystačí se zákony. Vedle zákonů máme totiž v každém spořádaném svobodném státu ještě t. zv. ústavní zvyklosti či ústavní mravy, které nejsou napsány v nijakém zákonu, nýbrž prýští z mravního přesvědčení občanů státních. Tyto ústavní mravy nejsou psány nikde, a žijí jen v právním vědomí státních občanů a přecházejí s pokolení na pokolení. Čím vyspělejší stát, tím četnější jsou ústavní mravy. Tyto ústavní mravy mají mnohdy mnohem silnější vizecí moc než samy zákony. Začasté snáze se snese přestoupení zákona než nedodržení ústavních mravů. Oproti zákonům mají tyto ústavní mravy tu výhodu, že jsou pružné a snadno se přizpůsobují daným poměrům, takže jejich změna není spojena s oním těžkopádným pochodem, jakého se vyžaduje ke změně zákona. Představuje-li zákon prvek konservativní, jsou ústavní mravy po výtce prvkem pokrokovým.

Souhrn ústavních mravů tvoří právní přesvědčení určitého národa, jimi se tříbí a sílí cit a smysl pro právo. Kde tento cit a smysl pro právo jsou náležitě vyvinuty, tam celý veřejný život spíše se řídí ústavními mravy než zákony. S nimi pak ruku v ruce jde politická vyspělost státních občanů a tvoří dohromady základ t. zv. veřejného mínění, které ve státech politicky a kulturně vyspělých jest nejmocnější oporou a nejmocnějším činitelem celého života státního a dovede jakékoli výstřelky politického života hravě uváděti na pravou míru.

Svrchovanost národa předpokládá konečně úplnou svobodu státoobčanskou. Jen tam lze mluvit o svobodném národě, kde svoboden jest nejen celek, nýbrž i jeho členové, kde svobodni jsou i ostatní ob-

čané. Ovšem tuto svobodu státoobčanskou nesluší pojímati jako heslo, nýbrž podle její vnitřní pravdy a skutečného obsahu. Svoboda státoobčanská nemůže znamenati osobní zvůli každého státního občana, t. j. že by každý mohl činiti, co by chtěl — svoboda jako heslo. Ona podle vnitřní pravdy znamená volnost každého státního občana osvědčovati svoji vůli, pokud to dovoluje zákon a zájem celku — svoboda osobní či individuální — a dále možnost spolupřihlasovati o záležitostech státních — svoboda politická. V moderní republice demokratické jest svoboda státoobčanská nutným předpokladem svobodného života národa a zdárného vývoje státu.

III.

Základní podmínky republiky Československé.

Bylo již zpředu řečeno, že náš stát vstoupil v život dne 28. října 1918. Historie učí, že není k ustavení státu mnohdy třeba takového umění jako k jeho udržení a zachování. To platí předem o našem národě. My měli jsme kdysi svůj samostatný stát, ale vývojem doby klesli jsme do úplného státního područí Rakouska. To nutno stále míti na paměti nejen dnes, nýbrž v dobách příštích.

My jsme dnes opět dosáhli plné státní samostatnosti, nikoli však jen svým přičiněním, nýbrž vlivem Dohody. Ale o udržení a zachování této státní samostatnosti musíme se starati již jen sami.

Každý stát, ač má-li býti schopen života, musí míti také podmínky své existence; ty tedy musí míti

i náš stát. Všech nás zajisté přáním jest míti svobodný stát, moderní demokratickou republiku. Ve svobodném státu jest nutným předpokladem existence státu a podmínkou zdaru národa náležitá politická vyspělost občanů státních. Ve státu demokratickém — a tím zajisté naše republika býti chce a také býti musí — vykonává vládu národ ve svém souhrnu, národ organisovaný na podkladě nejširším, národ složený ze všech vrstev a tříd lidu státního. Zde tedy každý občan bez rozdílu stavu, povolání, vyznání a pohlaví jest povolán spolupřihlasovati o záležitostech státních, v každém občanu tkví pomyslná část národní svrchovanosti. Proto jest bezpodmínečně nutno, aby každý občan státní byl také náležitě politicky vyspělý.

Do toho však u nás schází velmi mnoho. Nechtějme si namlouvati, že jsme náležitě politicky vyspělí, tím bychom klamali jen samy sebe. Není to také zčásti ani naše vina, nýbrž to v podstatě zavinilo to staré Rakousko, kde se vládlo „z boží milosti“, nikoli z vůle národů, a jež zajisté mělo na tom vlastní zájem, aby národové byli udržováni v politické nevyspělosti. V tomto směru jest nutno se „odrakoušiti“. Skok z područí rakouského do plné svobody byl tu příliš náhlý, než abychom pro tu svobodu byli také rázem zralí. My provedli jsme sice ustavením vlastního státu státní převrat, revoluci, ale ta revoluce jest jen zevní, uvnitř nás samých, ve svém nitru jsme povinni tuto revoluci teprve dokonati. My jsme ustavili republiku, ale do té republiky jest nutno vychovati republikány. A tu jest třeba úsilné politické výchovy, úplné převýchovy nás samých ve smyslu republikánském.

Předem jest tu třeba náležitého politického vzdělání. Má-li každý občan státní se zdarem plnit svůj státoobčanský úkol, totiž zúčastniti se výkonu moci státní, má-li se státi důležitou složkou celonárodního života, jest nutno, aby pro to byl také náležitě připraven a vzdělán. Každý občan musí si osvojit znalost státního zřízení. Jest povinen znáti, co jest to stát, jaké jsou jeho úkoly a jeho působnost, věděti, co jest to ústava, republika, i jaká jsou práva a povinnosti státního občana.

Jest tu dále třeba vědomí státoobčanské rovnosti. Všichni občané jsou si před zákonem rovni, není před zákonem nijakého nadprávi ani nijaké právní méněcennosti. Ovšem rovnost před zákonem neznamena a také znamenati nemůže, že by všichni lidé také ve skutečnosti byli si rovni, či spíše řečeno, byli stejní. Jsou tu mezi lidmi rozdíly tělesné a duševní, jichž žádný zákon nemůže překlenouti, a na které nutno vždy bráti zřetel. (Jako nelze zákonem udělati z malého člověka velikého, ani tlustého hubeným atd., tak zajisté nelze hloupého člověka udělati chytrým, nebo člověku, který pozbyl rozumu, rozum opět navrátiti. Tyto přirozené rozdíly tělesné a duševní žádný zákon na světě nemůže vyrovnati.) Státoobčanská rovnost čili rovnost před zákonem znamená tedy tolik, že každý občan státní má stejné právo podle svých schopností se uplatniti v životě veřejném a že příslušenství k určitému stavu, třídě, vyznání atd. nemůže tomu býti nikterak na závalu. Jen ve státu opravdu svobodném jest možno, aby syn panského kočího se stal hlavou státu.

Další podmínkou jest náležitá úroveň vzdělanosti. Vědění jest moc. Oč naši předkové bojovali palcáty a meči, o to my musíme bojovati osvětou

a vzděláním. Tu jest zajisté třeba i vzdělání historického. Jest nutno, aby každý občan znal dějiny svého národa a své vlasti, neboť znalostí naší slavné historie, kterou nám naši nepřátelé všim právem závidí, budí se láska k vlasti a upevňuje se vědomí příslušenství k jednomu a témuž národu. Národ opravdu vzdělaný, inteligentní jest také národem uvědoměným, budí u ostatních národů jen úctu a má zajisté ve světě zcela jiný význam než národ nevzdělaný. Další náležitostí jest vědomí příslušenství k jednomu národu. Jest nutno, abychom všichni byli prodechnuti pospolitým duchem příslušenství k jednomu a témuž státnímu útvaru. Naším vodítkem ve veškerém našem jednání musí býti zřetel k celku. Jakékoli zájmy osobní a třídní musí před zájmy celonárodními ustoupiti do pozadí. Rodíme se jako synové jednoho a téhož národa, nikoli jako příslušníci určitého stavu nebo třídy.

Nutna jest zajisté i chut k práci. Práce šlechtí, jí třeba vždy vzdáti čest. Každý jest povinen pracovati a zejména dnes ve zvýšené míře, ježto naše republika vstupuje do společenství svobodných států zatížena silnými závazky ještě z dob starého Rakouska, jež možno vyrovnati jen úsilivou pracovitostí. Jest přece radost dnes pracovati; vždyť pracujeme nyní pro sebe, pro národ, pro vlast. Bylo by to opravdu známkou až úžasné politické nevyšpělosti, že dovedli jsme pracovati pro to nenáviděné Rakousko, ale pro sebe bychom pracovati nedovedli? Náš národ slynul vždy pracovitostí, nuž jest nutno dobrou pověst naši také osvědčiti. Nemůže ovšem každý vykonávati tutéž práci. Někdo pracuje tělesně, někdo opět duševně. Ale pracovati jest povinen každý s radostí a s chutí. Každý musí tu býti dělníkem, každý musí přispívati

svoji hřivnou ku zdaru a blahu národa. Příživníků, ať se již rekrutují z tříd nejvyšších či nejnižších, naše republika nesnese, a pro povaleče není v našem státu prostě místa.

Jest třeba dále politické snášelivosti a s ní spojené úcty k přesvědčení druhého. V našem státu politické strany nabudou ještě většího významu, než měly dosud. Také není možná jen jedna strana politická. To pokládal bych za největší neštěstí národa. Naopak jest třeba více stran, neboť jedině tímto způsobem se umožňuje zdravá kontrola veřejné činnosti. Avšak toto třídění politické nesmí upadnouti v upřílišněné stranictví. Každá strana bojuje o dosažení vlivu na státní správu svým programem, jeho šířením a získáváním přívrženců proň, nikoli však umlčováním politických odpůrců aneb jakýmikoli násilnými skutky. Mám-li určité přesvědčení politické a chci-li, aby bylo od ostatních náležitě respektováno, jsem v prvé řadě já sám povinen přesvědčení u druhého ctíti. A nemůže tu zajisté jíti jen o přesvědčení politické, stejnou měrou to platí i o přesvědčení náboženském, národnostním atd. Jen vzájemnou úctou k přesvědčení druhého utvrzuje se politická snášelivost a zamezuji se politické třenice, které žádnému národu zajisté neslouží ke cti.

Jest dále třeba zvýšiti mravní úroveň státních občanů a povznést veřejnou mravnost. Strašlivá válka světová přinesla s sebou až úžasné zesurování mravů. Není ostatně ani divu. Když po celá čtyři léta se vojenskou správou vtloukalo do hlavy převážně většině všeho mužského obyvatelstva, že první povinností každého občana státního jest vraždit, loupiti a drancovati, když se vyprazdňovaly školy,

aby se jen mohlo ubytovati vojsko, a vyučování školní zastavovalo, když církvemi se posvěcovaly a žehnaly zbraně smrtonosné, jaký div, že veřejná mravnost klesla, a vědomí lásky k bližnímu úplně pokleslo, i že tam, kam vřava válečná nedolehla, bujely různé nectnosti, nespravedlivé obohacování se na úkor druhého, až šílená touha po penězích a po náhlém zbohatnutí atd. To vše jsou smutné odkazy strašlivé této války. Ale nezdravé a zhoubné tyto zjevy nutno odstraniti. Nutno zvednouti mravní úroveň a zvýšiti veřejnou mravnost, neboť bez mravnosti není spořádaného státu.

Rovněž jest třeba posílití vědomí povinností vůči státu. Staré Rakousko nám v tomto směru zanechalo odkaz velmi neblahý. Skutečnost, že stát rakouský se k nám nechoval nikdy přátelsky, způsobila, že my v tom státu jsme viděli jen svého zarytého nepřítele, ježž poškoditi a ošiditi jsme pokládali nejen za nějakou úhону svých státoobčanských povinností, nýbrž dokonce i za jakousi zásluhu. To dnes rázem se změnilo. Dnes jsme státem my sami, dnes národ a stát jest jedno a totéž. Nutno tedy překlenouti tu propast, která vlivem Rakouska se tu vytvořila mezi státem a občanstvem, dnes nutno bez ustání vštěpovati lidu našemu v mysl, že jest povinen plniti svoje povinnosti vůči státu, nutno jej uvědomiti o tom, že to, co dáváme státu, dáváme vlastně sobě samým, a oč ochuzujeme stát, ochuzujeme samy sebe. Nutno dále šířiti přesvědčení, že stát jako osobnost pouze myšlená nemůže býti nijakou studnicí blahobytu ani tvořiti hospodářské statky, nýbrž že tak mohou činiti jen občané sami. Proto občané sami jsou povinni práci zjednati blahobyti, jen pracovitost obyvatelstva může zjednávat hospodářské statky.

Jest dále třeba vybudovati cit a smysl pro právo. Naše právní vědomí bylo za starého Rakouska neustálými oktrojírkami soustavně otupováno a ubíjeno. Tu nutno pracovati od základů. Stát bez náležitě vybudovaného právního vědomí u národa, bez citu a smyslu pro právo u občanů státních jest budovou vystavěnou na písku, bez patřičných základů. Právní vědomí národa a smysl pro právo chrání stát proti jakýmkoli převratům, zjednává celému ústrojí státnímu bezpečnou stálost. Z toho důvodu nutno i u nás vybudovati právní vědomí, neboť jen takto můžeme naši mladou republiku ochrániti proti jakýmkoli podvratným snahám a pokusům. Jen u národa se silně vyvinutým právním vědomím a citem může se ustáliti veřejné mínění, které jest nejbezpečnějším ochráncem stálosti státního zřízení a zárukou všech státoobčanských svobod.

Jest třeba i vychovati přímé charaktery. Staré Rakousko v tomto směru působilo vlivem přímo zhoubným. My jsme se musili tajiti se svým přesvědčením a hráti vlastně dvojí hru. Bylo se nám začasť přetvařovati, stavěti se loyálními občany či spíše řečeno poddanými rakouskými, ale v srdci svém jsme cítili zcela jinak. Hráli jsme mnohdy lícoměrnou hru, což zajisté na vývoj národního charakteru nemohlo působiti blahodárně. I to nyní přestalo. Dnes žijeme ve svobodném státu, a nikdo se svým přesvědčením nemusí tajiti a skrývati. Proto i tento odkaz Rakouska nutno odhoditi a patřičnou výchovou občanskou tvořiti pravé charaktery.

Konečně jest nutno přestiti lásku k svobodě. My jsme byli vždy národem svobody milovným, naši předkové se tolikráte bili za svobodu, a my jsme po ní léta prahli. Dnes jsme konečně svobody dosáhli,

dnes pijeme plnými doušky tak těžce nabytou a vytoženou volnost. Nestačí však, že svobodu máme, jest naší nejsvětější povinností tu svobodu si také udržeti a uhájiti. Láska k svobodě musí býti pružinou veškerého našeho jednání a počínání. Avšak ta láska k svobodě neznací jen milovati svobodu pouze pro nás samotné, pravá láska k svobodě znamená také dopřáti jí všem svým spoluobčanům, dopřáti jim všech podmínek jich svobodného vývoje. Svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou.

Po dlouhém úsilí dosáhli jsme konečně ideálu svých státoprávních snah, samostatného Československého státu. Avšak ten stát není ještě vybudován, zatím jsou položeny jen základní obrysy jeho ústrojí. Vybudování státu našeho jest dáno v naše ruce, v tom nám nebude pomáhati nikdo. Zde nutno osvědčiti, zdali jsme skutečně národem státotvorným, zde jest více než kdy jindy třeba, abychom stáli na výši doby. Nesluší zapomínati, že nyní leží na našich bedrách veliká zodpovědnost. My jsme za vybudování toho Československého státu zodpovědni nejen Dohodě, z jejíž rukou jsme vlastně ten stát dostali, nejen našim legionářům, kteří se za ten stát bili, nejen sobě samým, nýbrž — a to v míře největší — budoucnosti, svým potomkům, neboť, jak my ten stát vybudujeme, tak jej naši potomci převzmou. A tu zajisté nutno celému světu dokázati, že jsme skutečně národem státotvorným, že dovedeme býti velikými nejen v porobě, ale i ve svobodě. Ten stát bude takovým, jakým si jej sami vybudujeme, a bude věrným obrazem celé naší národní povahy. Všechny naše přednosti budou i přednostmi

toho státu, a naopak všechny naše chyby budou se věrně odrážeti v celém jeho ústrojí. Nutno tedy přiložiti ruce k dílu a pravou mužností, duševní energií, mravní silou, vzájemnou snášelivostí, vyrovnáváním všech hospodářských nesrovnalostí, osvětou, vzděláním a pravou láskou k svobodě vybudovati mladý náš stát, aby zvěstoval celému světu slávu našeho jména, aby mohl býti opravdovým vzorem všem státům a národům vůkolním, aby byl skutečně tím, čím tak toužebně přejeme si jej míti, státem vpravdě svobodným, moderní demokratickou republikou!
